

ORNITHOLOGISK EKSPEDITION TIL DANEBOG-OMRÅDET, 1964

Af Niels Hesselbjerg Christensen

Der er efterhånden kun få steder på Grønland, hvor man ikke i tidens løb har foretaget observationer af fuglelivet. Men der er en hel del afsides beliggende egne, som meget sjældent besøges af ornithologisk interesserede. Dyre- og fuglelivet er ikke statisk, og går der alt for lang tid siden en lokalitet sidst blev undersøgt, kan man ikke længere danne sig et korrekt billede af dyrelivet; der må nu og da indhentes friske oplysninger.

En kommission under Grønlandsministeriet planlægger en række ornithologiske undersøgelser forskellige steder på Grønland i disse år, og som den første af disse undersøgelser udsendtes i foråret 1964 tre amatør-ornithologer til Daneborg på Nordøstgrønland. Holdet bestod af kommunelærer Benny Gensbøl, stud. med. Niels Rosenberg og forfatteren.

Der blev ydet økonomisk støtte af Grønlandsministeriet og Carlsbergfondet, for hvilken ekspeditionens medlemmer er megen tak skyldig. En særlig tak skylder vi nylig afdøde professor dr. phil. R. Spärck, hvis velvilje og interesse for sagen var afgørende for, at ekspeditionen blev realiseret.

Medvirkende til, at vor tur forløb glat og uden uheld, var den enestående hjælpsomhed og velvilje vi mødte på Daneborg. For det gode kammeratskab og hyggelige samvær med vejrstationens og slædepatruljens mandskab skal her lyde en varm tak.

Nordøstgrønland regnet fra Scoresbysund til Germanialand udgør en ca. 800 km lang, 100–200 km bred kystlands-strimmel, og efter at såvel norsk som dansk fangstvirksomhed er ophørt helt, ligger disse enorme strækninger øde hen; vejrstationerne Danmarkshavn, Daneborg, Mestersvig samt selve byen Scoresbysund fylder ikke rigtigt i dette uhyre landskab. Mellem disse fikspunkter er færdslen ringe, kun slædepatruljen Sirius fører en regelmæssig trafik i ødemarken.

Da det ikke kunne lade sig gøre at rejse hele dette enorme område rundt for i løbet af een sommer at kortlægge fuglelivet, måtte der vælges et mindre område. Af hensyn til proviant, husly og andre praktiske bekvemmeligheder måtte dette område

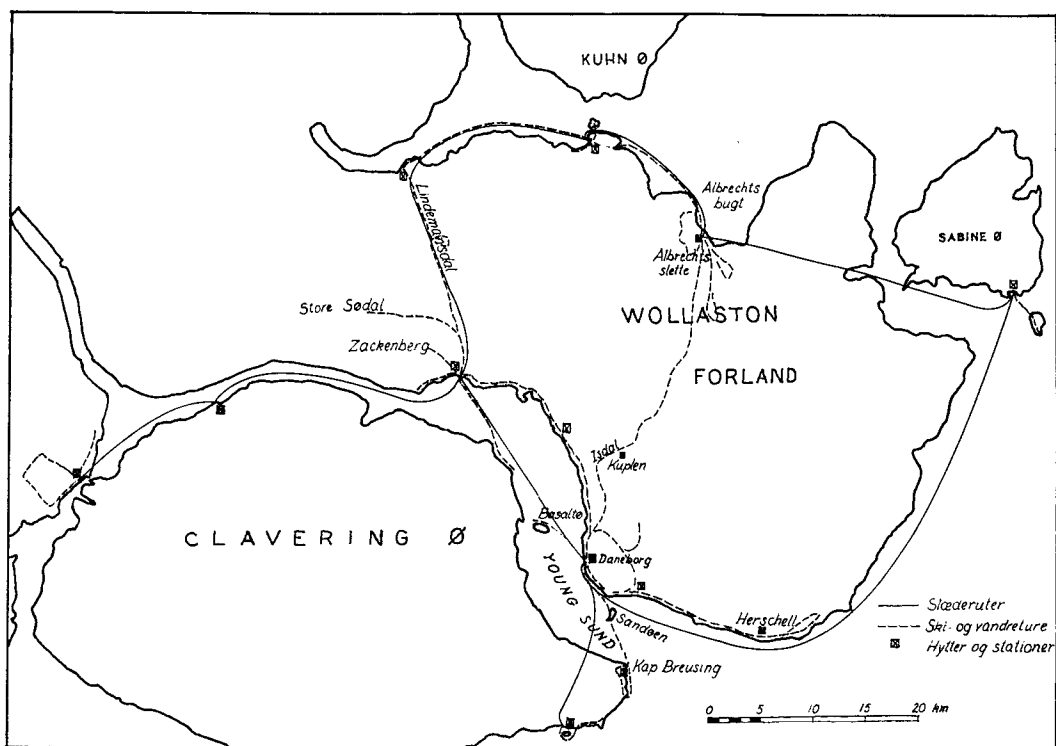
lægges nær en vejstation. Valget faldt på den midterste station, Daneborg. Der kunne være flere grunde til at støtte denne afgørelse. Daneborg, på sydvesthjørnet af Wollaston Forland, ligger ikke ret langt fra den eneste fredede fugleholm i Østgrønland: Sandøen i Young Sund. Endvidere er området ikke ukendt i ornithologisk henseende, idet såvel B. Løppenthien som Alvin Pedersen studerede fuglelivet i disse egne i 30'erne, på Lauge Kochs ekspeditioner.

Men det var ikke just fuglene der optog vore tanker, da vi landede på fjordisen ud for Daneborg d. 18. april med DC-3'er fra Mestersvig. Det var den tynde, klare frostluft, den høje, blå himmel og det skarpe lys, der kastedes tilbage fra fjordisens snemarker og fra fjeldsidernes snefaner. Lige fra det øjeblik vi satte vore ben på stedet, betoges vi af bjergprofilerne, der omgav os horisonten rundt, og kunne vi ikke nævne dem ved navn ved vor ankomst, så varede det i alt fald ikke længe, før vi kendte Kap Breusing, Herschell, Kuplen, Zackenberg, de sorte, lagdelte basalt-massiver inde på Forlandet, og de lyse pastelfarvede skråninger på Clavering-kysten. Fuglelivet kunne skifte, og undertiden skuffe, men det fantastiske landskab trøstede altid øjet. Når vi engang har glemt detalillerne fra turen, står bjergprofilerne endnu tilbage i vor erindring.

I den første tid efter ankomsten fjernede vi os ikke langt fra vejstationen. Der var jo heller ikke mange fugle endnu, kun nogle Snespurve flokkedes ved stationens losseplads. Selv om vi havde midnatssol allerede fra d. 5. maj, var det koldt, fra -20° til -10° . Det var heller ikke for fuglenes skyld, at vi var kommet så tidligt på året, men trafikforholdene havde nødvendiggjort ankomst i april. Det viste sig imidlertid hurtigt, at der var fordele ved denne vinterlige tid, der ikke stillede større krav til ornithologiske præstationer, for i denne periode fik vi omstillet os, fik lidt kondition og lærte vore livsforhold i Østgrønland at kende.

I denne periode fik vi også, som det vigtigste af det hele, lagt depoter ud til sommerens ture. Vi havde hjemmefra forestillet os, at vi skulle bære vore fødevarer i rygsækken, og vi havde været noget bekymrede over den meget begrænsede aktionsradius, vi i så fald ville få. Det viste sig, at vore bekymringer havde været overflødige. For det første opdagede vi, at adskillige af de hytter, som fangstfolkene tidligere havde benyttet, og som er afmærket på Geodætisk Instituts kort, stadig vedligeholdes, sådan at vi kunne planlægge ruter med normalt 20–30 km afstand mellem anvendelige hytter. For det andet skulle et par af stationsmandskabet holde ferie, og de tilbød os at tage med på en rejse med hundeslæder, således at vi kunne lægge depoter ud til sommerturene.

Depotrejsen blev vores ilddåb, eller rettere frostdåb. Vi oplevede vel næppe andet, end hvad de fleste rejsende i Nordgrønland kommer ud for, men det var første gang vi prøvede det, og det blev en oplevelse for livet. Vi lærte at stå på ski ved siden af



Ekspeditionsområdet.

de tungt lastede slæder, vi fik lidt ide om pasning af slædehunde, vi opdagede at overnatning i telt i -20° ikke volder problemer, når bare udstyret er i orden. Vi lærte også noget om slædeføret og skiføret, der aldrig lignede vintersportsstedernes skiføre. Vi lærte at skønne på den liflige velvære i hytten, når snestormen hylede uden for, og hundene lå krøllet sammen, halvt begravet i sne.

I sidste trediedel af maj begyndte trækfuglene at ankomme syd fra. Vejret og landskabet havde ikke i væsentlig grad ændret karakter i løbet af den måned, der var gået; ganske vist lå temperaturen nu oftere mellem -10° og -5° , og solen var kommet højere på himlen; men snesmeltningen mærkede man kun lidt til. Visse steder kunne det klampe under skiene ved middagstid, og på de vindblæste, bare partier kunne man hist og her se, at jorden blev blødere og fugtigere. For trækfuglene, der var kommet langvejs fra, fra langt mildere strøg, må forholdene have været barske, omend næppe barskere end de er hvert år, når fuglene ankommer til de højarktiske egne. Mange trækfugle klumpede sig i denne tid sammen på de få snebare pletter, og morsomt nok viste det sig, at vejrstationens allernærmeste omgivelser hu-

sede betydelige fugleflokke af arter, som vi hen i juni måned så meget lidt til, f. eks. Islandsk Ryle og Stenvender.

På vort program stod bl. a. den længere rundtur, som vi havde lagt depoter ud for. Der kunne være lidt tvivl om, hvornår den burde realiseres. Bedst ville det være, at komme rundt på en tid, hvor alle fuglene havde æg og var bofaste. Men da gæssene overvejende ruger i juni, vadefuglene i månedsskiftet juni-juli og ænderne og ternerne i juli, måtte vi træffe et valg. Vi valgte at favorisere gæssene, turen kom derfor til at ligge fra den 11. juni til den 2. juli. I hele denne periode var Rosenberg og jeg selv på tur, medens Gensbøl vendte tilbage til vejrstationen allerede den 18. juni for at følge udviklingen på Sandøen og på andre lokaliteter i Daneborgs nærhed.

Tidspunktet for den store tur var snesmeltningens. Dog var elvene ikke svulmet mere på den første del af turen, end at vi altid kunne finde et sted at krydse tørskoet. På den sidste del af turen måtte vi nu og da krydse elvene barfodede. Vi havde taget skiene med, nærmest med den bagtanke, at vi kunne efterlade dem ved en hytte, når foråret var så vidt fremskredet, at de blev uanvendelige. Vi havde ikke forestillet os, at skiene ville vise sig at være uundværlige på hele turen; navnlig var hele nordkysten af Wollaston Forland samt den store slette ved Albrechts Bugt overraskende vinterlige. Først da vi havde passeret Isdalen og atter havde Young Sunds isflade foran os, kom vi ud i et afsmeltet landskab, hvor skiene kun var til besvær. Men det var den 2. juli, og der var kun 9 km tilbage til basis, Daneborg.

På denne rundtur havde vi hver båret 30 kg oppakning, og farten under marcherne var følgelig ikke stor. Vi gav os også god tid ved depothytterne, gjorde strejfture og afstikkere, for at dække så meget af området som muligt.

De sidste uger af vort ophold var helliget Daneborgs nærmeste omegn, men der blev også tid til flere vandreture langs kysterne med overnatning i hytter, samt til en tur til Sandøen med overnatning i telt. Den 20. juli rejste vi fra Daneborg med en catalina, først til Mestersvig, og efter et par dages ventetid videre til Reykjavik.

Det er ikke hensigten her at give en udtømmende rapport for vores ornithologiske virksomhed under vort tre måneders ophold på Wollaston Forland, men derimod at berette om hvilke opgaver, vi stillede os, samt ved hjælp af nogle eksempler at give et indtryk af, i hvilken grad vi formåede at løse opgaverne.

Lidt håndfast kan formålet med vor ekspedition opstilles således: At påvise hvilke fuglearter, der fandtes i området, at anslå de forskellige fuglearters hyppighed, i bedste fald ved direkte optælling, at fastslå data for ankomst, træk, spredning til yngleterritorier, æglægning, ynglepleje, samt at ringmærke.

Det er jo indlysende, at vi ikke ville kunne løse alle opgaverne på tilfredsstillende måde. Det blev det faunistiske: hvilke fugle og til en vis grad hvor mange fugle, der



På vandring gennem Lindemandsdal, 18. juni 1964. Foto: Hesselbjerg Christensen

fik første prioritet, og disse spørgsmål mente vi skulle løses bedst ved hyppige, lange ture. Men derved forskertede vi samtidig stærkt vore muligheder for at følge et lille områdes fugleliv gennem længere tid, således at vore data om f. eks. en bestemt arts opførsel på et bestemt territorium forår og sommer igennem blev noget fragmentariske.

Lad det være sagt med det samme, at vore observationer ikke afslørede noget helt nyt og ukendt angående Nordøstgrønlands fugle. Alligevel er vi dog i stand til at fremhæve forhold, som man ikke har hæftet sig tilstrækkeligt ved tidligere, men i det store og hele er vore iagttagelsesdata brikker i en mosaik, hvis mønster vi endnu ikke kan skelne.

Når man som ornitholog vender hjem fra en rejse, spørges man ofte om, hvor mange arter man så, og dernæst, om der var nogle sjældenheder iblandt. Hvad det første spørgsmål angår, må der svares, at man ikke rejser til Nordøstgrønland for at se mange arter. Der kendes vel ca. 40 fuglearter fra området mellem Scoresbysund og Germanialand, af disse så vi de 29. Dette er ikke noget stort tal målt med

sydligere himmelstrøgs alen; på en enkelt sommerdag i Danmark vil man let kunne nå at se tre gange så mange arter, som vi så på tre måneder. Til spørgsmålet om sjældenhederne kan der svares, at Gensbøl og Rosenberg så en Engpiber ved Clavering Ø's vestkyst, og denne lille sangfugl er ellers aldrig truffet nordligere end Scoresbysund, men Engpiberen er en meget almindelig fugl i hele den nordlige del af Europa, så iagttagelsen er ikke egnet til at imponere. Sabinemågen, der anses for at være en raritet i Europa, og hvis hovedudbredelse ligger i det nordlige Canada, blev iagttaget i fire eksemplarer på Sandøen, det ene par oven i købet ved rede. Heller ikke denne art kan rigtig betragtes som en sjælden fugl, for den har været iagttaget på Sandøen næsten hver gang der har været ornithologer på stedet. Til gengæld er den kun truffet ganske få gange andre steder i Østgrønland.

Ingen af de øvrige arter, vi så, kan betegnes som sjældenheder for Nordøstgrønland. Vi så dog fem arter, hvis udbredelse, efter ældre iagttagelser at dømme, ligger sydligere end Wollaston Forland. Disse arters forekomst på stedet har derfor en vis interesse. Det drejer sig om de to vadefugle Odinsbane og Sortgrå Ryle, en rovmåge med det for Nordøstgrønland misvisende navn Almindelig Kjove, samt de to småfuglearter Digesmutte og Laplandsværling.

Sortgrå Ryle og Laplandsværling observeredes kun én gang hver, og i begge tilfælde kun i ét eksemplar. Iagttagelsesdatoerne var 8. juni henholdsvis 26. maj, og sammenholdes med iagttagelsestidspunktet for Engpiberen, 25. maj, ses det, at alle disse enkeltforekomster dukkede op i trækfuglenes ankomstperiode. Man vil derfor gætte på, at der for disse tre arter var tale om forlænget træk, d. v. s. at fuglene i deres trækiver er kommet for langt mod nord, så langt nord på, at de ikke har store chancer for at støde på en mage endsige finde de fødeemner og redelokaliteter, som de kræver for at yngle. Det ligger lidt anderledes med iagttagelserne af Digesmutte og Odinsbanerne. Disse arter iagttoges i betydeligt større antal, ca. 10 af hver, de blev observeret gennem perioder af flere uger, og vi så pardannelser. Alligevel så det ikke ud til, at disse fugle skred til yngel, men det er vor opfattelse, at de to fuglearter hører til områdets ynglefugle i sådanne år, hvor foråret og snesmeltningen er tidligere, end det var tilfældet i 1964. Hvis vor opfattelse holder stik, har begge arter skudt deres nordgrænse betydeligt nordud gennem de sidste årtier. I alt fald så vi mere til begge arter, end nogen tidligere observatør i disse områder har gjort. Det samme gælder vore iagttagelser af Almindelig Kjove, men denne art dukkede først op i juli, så forekomsterne er af en hel anden natur. De vil blive nærmere omtalt.

Blandt de arter, vi vidste skulle yngle i området, var det gæssene, der især tiltrak sig vor opmærksomhed. Der yngler to arter gæs i Østgrønland; Kortnæbbet Gås, der kan beskrives som en mindre udgave af den danske Grågås, og Bramgås, der er en mere sort-hvid broget art.



Sabinemåge på rede, Sandøen, Young Sund, juli 1964.

Foto: Benny Gensbøl

De forskellige vildgæs er yndede jagtobjekter på deres vinterkvarterer i Europa. For mange forskellige gåsebestande har man ret godt hold på trækveje og vinterkvarterer, da det er arter, der giver resultater ved ringmærkning. Da mange gåsebestande, der om sommeren er spredt over store arealer af ødemark, slutter sig sammen i tætte skarer om vinteren, kan man ofte få gode optællinger af bestandene på deres vinterkvarterer. Oplysningerne om de østgrønlandske gæs er ikke de allerbedste, men der er meget, der taler for, at de 8–13.000 Bramgæs, der overvintrer på Nordirland og i Vestskotland, udgør den grønlandske bestand. I denne forbindelse kan det nævnes, at Bramgåsen kun yngler i tre områder i verden, nemlig på Nordøstgrønland, Svalbard og Novaja Semlja.

I Nordøstgrønland anbringer Bramgåsen sin rede på små afsatse på stejle klippevægge ved havet eller fjordene, der jo er tilfrosne på den tid Bramgæssene ankommer til ynglepladserne. Bramgæssene yngler gerne i kolonier. Fra fangstfolkenes tid og fra Lauge Koch-ekspeditionernes dage kendes flere sådanne Bramgåse-kolonier,



Odinshane ved Zackenberg, juni 1964.

Foto: Benny Gensbøl

klippevægge, hvis redepladser besættes år efter år. Også omkring Daneborg findes et par af sådanne gammelkendte kolonier, og vi havde lejlighed til at følge udviklingen, omend brudstykkevis, ved Kap Breusing og på Basaltøen.

Allerede den 2. juni var der lagt æg i to reder på Kap Breusing, 14 dage efter fuglenes ankomst. Gæssene er afgjort de fugle, der har mindst tid til rådighed under deres ophold i Østgrønland. Det er store fugle med ret sen udvikling, og skal ungerne være flyvefærdige, før det er forbi med sommeren, så skal æggene også være lagt tidligt i juni. Forøvrigt er gæssene i løbet af sommeren lige som andre andefugle besværede af en fældningsperiode, hvorunder de på én gang taber alle svingfjerene, sådan at de er ude af stand til at flyve i en hel måned.

Da vi den 7. juni optalte Bramgæssene på Basaltøen, fandt vi kun 47 Bramgæs og 13 besatte redepladser. Dette er langt færre fugle end i Alwin Pedersens dage. Vi fandt senere en større koloni på mindst 25 par, anbragt helt utilgængeligt 100 meter over fjordisen på nordøsthjørnet af Clavering Ø. Da denne koloni ikke har været omtalt tidligere, antager vi, at den er af nyere dato, og antagelig er det en del af Basaltøens bestand, der er flyttet derop.



Bramgås ved sin rede på Basaltøen, juni 1964.

Foto: Benny Gensbøl

Vi havde så småt ventet at skulle finde mange flere Bramgåsekolonier, og det var bl. a. i dette øjemed, at vi den 13. og 14. juni drog op gennem Store Sødal nord for Zackenberg-fjeldet. På kortet lå søerne blanke og blå, men vi glemte, at geodæterne tegner kort i sensommeren, når sne og is er væk. I gæssenes rugetid var Store Sødal en is- og sneørken, og vi hverken så eller hørte gæs, trods ivrig spejden og lytten i den dødsensstille dal.

Så længe Bramgåsen ligger på sine æg på klippehylderne, er den kommende yngel godt beskyttet mod rovdyr, specielt mod polarræven. Man kravler ikke ned til en Bramgåserede uden med et reb om livet, og en makker til at holde i den anden ende af rebet. Men når de 3–5 æg er udruget begynder farerne. Ungerne skal hurtigst muligt i sikkerhed, til en kyst med plantevækst i nærheden af vand, hvor familien kan svømme ud, når ræven dukker op. Vi havde ikke det held at overvære den kritiske transport fra reden til det åbne vand; det siges, at de gamle bringer ungerne ned til havisen foran klippen bærende dem én ad gangen i næbbet eller i fødderne. Derfra går det i gåsegang til nærmeste kyst med vand. På det tidspunkt Bramgåsens unger forlader reden, omkring den 1. juli, er fjordene og kysterne stadig isdækkede,

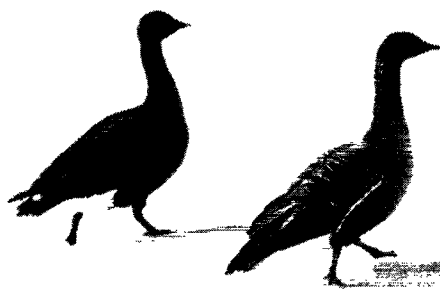
men ved fjordkysterne ud for elvmundingerne har der dannet sig en bred våge af „landvand“, og det vil ofte være til sådanne lokaliteter, at familierne søger hen. Vandretturen fra redepladsen til vandet kan blive af adskillige kilometers længde.

Den Kortnæbbede Gås er i Grønland udbredt i næsten det samme område som Bramgåsen, fra Scoresbysund og nordpå. Om bestandens størrelse og dens trækforhold har man ikke ret megen sikker viden, men der er grunde til at antage, at bestanden kun tæller nogle få tusinde individer, samt at vinterkvarteret ligger på De britiske Øer. Den Kortnæbbede Gås yngler, foruden på Nordøstgrønland, på Island og på Svalbard. Den islandske bestand er takseret til op mod 50.000 individer, og dens vinterkvarter ligger i Storbritannien.

Medens vi fandt 40–50 besatte redepladser af Bramgæs, var det tilsvarende antal for Kortnæbbet Gås et sted mellem 6 og 15. Det angives flere steder, at den typiske redeplads på Østgrønland er en lille holm helt omgivet af vand, altså øer i søer eller i floddelta. Af sådanne lokaliteter var der næppe mange i juni på Wollaston Forland, i alt fald fandt vi kun én, nemlig en sø på Zackenbergsletten med små holme, og ganske rigtigt var der rede af Kortnæbbet Gås på to af holmene. Vi fandt også redepladser af Kortnæbbet Gås på andre lokalitetstyper, nemlig på let tilgængelige klippehylder ved kysten og på åben tundra. Når gæssene anlægger reder sådanne steder, må det være et udtryk for, at de ikke har de helt ideelle ynglebetingelser på disse breddegrader. Polarræven må have let spil med bestanden i disse områder, og det er nok manglen på redepladser mere end manglen på føde, der afgør, hvor mange Kortnæbbede Gæs et område som Wollaston Forland kan huse som ynglefugle.

På en ejendommelig måde ser det ud til, at naturen alligevel sørger for, at de store græsningsarealer for gæs, der fremkommer, når sneen er smeltet af sletterne i juli, bliver udnyttet. I tiden 20. juni – 9. juli fløj nye forsyninger af Kortnæbbede Gæs over Wollaston Forland. De kom syd fra, og mange af dem fortsatte nordud. Nogle af dem slog sig ned på sletten ved Zackenberg, for da jeg den 11. juli besøgte denne lokalitet efter flere ugers fravær, stod nu opmarcheret 130 Kortnæbbede Gæs i flok, foruden de ca. 20 lokale fugle, der nu havde gæslinger. Også på Albrechtsletten ved nordkysten af Wollaston Forland så vi et stigende antal rastende Kortnæbbede Gæs i slutningen af juni. På den anden side var der også en del af gæssene, der fløj videre mod nord; således fulgte vi en flok på 49, der den 29. juni fløj nordpå ud over Albrechtsbugten. Først efter 10 minutters observation tabte vi dem af syne i kikkerten, og de havde da fløjet med uændret nordlig retning hele tiden.

Antallet af Kortnæbbede Gæs, som vi i denne periode så flyve nordpå, beløb sig til tæt ved 1000 individer. Dette tal opnåedes ved tilfældige, usystematiske observationer, og betænker man, at fronten af trækkende gæs kan have været meget bredere, end hvad vi kunne opfange med vore øjne, vil man forstå, at dette sommertræk kan



*Kortnæbbede gæs, nylig ankomne til Daneborg-området
i slutningen af maj 1964.*

Foto: Benny Gensbøl

have omfattet adskillige tusinde Kortnæbbede Gæs. Det skal lige tilføjes, at vi ikke så Bramgæs i dette træk.

Dette sommertræk ser ud til at være et fænomen, som ingen har hæftet sig syn-
derligt ved tidligere. Der foreligger dog en enkelt meddelelse, i form af en offent-
liggjort dagbogsoptegnelse fra Daneborg i 1955, hvorefter det fremgår, at der trak
ca. 700 Kortnæbbede Gæs over Daneborg i tiden fra den 23. juni til den 4. juli 1955.

Vi må gå ud fra, at dette træk er en årligt tilbagevendende begivenhed. Vi kan
også tillade os at slutte, at det er et fældningstræk; den oven for omtalte flok på 130
Kortnæbbede Gæs, der efter al sandsynlighed netop var ankommet til Wollaston
Forland i dette træk, bestod af fugle, der ikke kunne flyve, men som løb og svøm-
mede bort, da jeg nærmede mig. På stedet, hvor de havde stået, fandt jeg i hun-
dredevis af løse vingefjer, dels fjer, som åbenbart var fældet for ganske nylig, dels
årgamle fjer og endnu ældre fjerrester. De fældende gæs opsøger altså de gamle ste-
der år efter år.

Når gæssene færdes i flok og fælder i begyndelsen af juli, kan det tages som et sikkert tegn på, at de ikke har ynglet det pågældende år. Det må dels være fugle, som har fået reden ødelagt, og dels sådanne, som endnu ikke er kønsmodne. Man mener, at de eet- og toårige gæs ikke er kønsmodne, og det vil derfor være en temmelig stor del af den „voksne“ bestand, der ikke yngler.

Tilbage bliver spørgsmålet, hvor disse gæs stammer fra. De må tilhøre en bestand, der er så stor, at dens ikke-ynglende individer tæller adskillige tusinder. Hvis antagelsen om, at den østgrønlandske bestand af Kortnæbbede Gæs kun tæller nogle få tusinde individer, er rigtig, er det svært at forestille sig, at det udelukkende er grønlandske gæs, der ankommer til Wollaston Forland og egnene nord for i månedsskiftet juni-juli. Derimod ligger det snublende nær at antage, at den islandske population vil kunne mønstre disse tal af ikke-ynglende gæs. Hypotesen støttes af, at man faktisk har set Kortnæbbede Gæs trække nordpå på Island ved månedsskiftet juni-juli, samt af den omstændighed, at man ikke kender områder på Island, hvor de ikke-ynglende gæs tilbringer fældningsperioden.

Hvis vi ser bort fra det mere specielle, om disse gæs er grønlandske eller islandske, så bliver der det tilbage, at man kan komme til et meget misvisende resultat, hvis man tæller gæs på Wollaston Forland i juli eller august og regner med, at de allesammen hører til områdets bestand. Også Bramgæssene kan volde problemer i så henseende, at dømme efter følgende iagttagelser. På den oven for omtalte tur til Zackenberg-sletten d. 11. juli traf jeg gæs af begge arter, dels fældende, dels familieflokke med ugegamle gæslinger. De var som regel skarpt adskilt artsvis, og de fældende slog ikke følge med familieflokkene. Det drejede sig ialt om 8 par med 20 gæslinger samt 130 fældende („afslæde“) eksemplarer af Kortnæbbet Gås, og om ca. 10 par med 28 gæslinger samt 112 afslæde Bramgæs. Det fremgår at også for Bramgåsen var de ikke-ynglende i så stort overskud i forhold til de ynglende, at man må regne med, at der er sket en tilflyvning fra et større område også for denne art.

Vi har nu set, at et forhold som tilflyvning fra fjernere egne midt i gæssenes ynglesæson, er en komplikation som man må tage i betragtning, når man forsøger at tælle en gæsebestand. Der er andre forhold, der kan volde bryderier, når man skal bearbejde sine optællingsresultater. Gang på gang har vi spurgt os selv, om året 1964 var et normalt år. Måske bevirkede særlige klimatiske forhold, at mange fugle var særligt fåtallige, eller måske særligt talrige, på Wollaston Forland i 1964. I det arktiske skifter betingelserne meget fra år til år, og et enkelt års resultater er faktisk for lidt til kvantitative vurderinger. Det er velkendt, at de dyr og fugle, der lever af Lemminger, optræder i svingende antal, i takt med Lemmingernes svingende antal. Stationspersonalet på Daneborg kunne fortælle, at det havde vrimlet med Lemminger



Lille Kjove i svæveflugt.

Foto: Benny Gensbøl

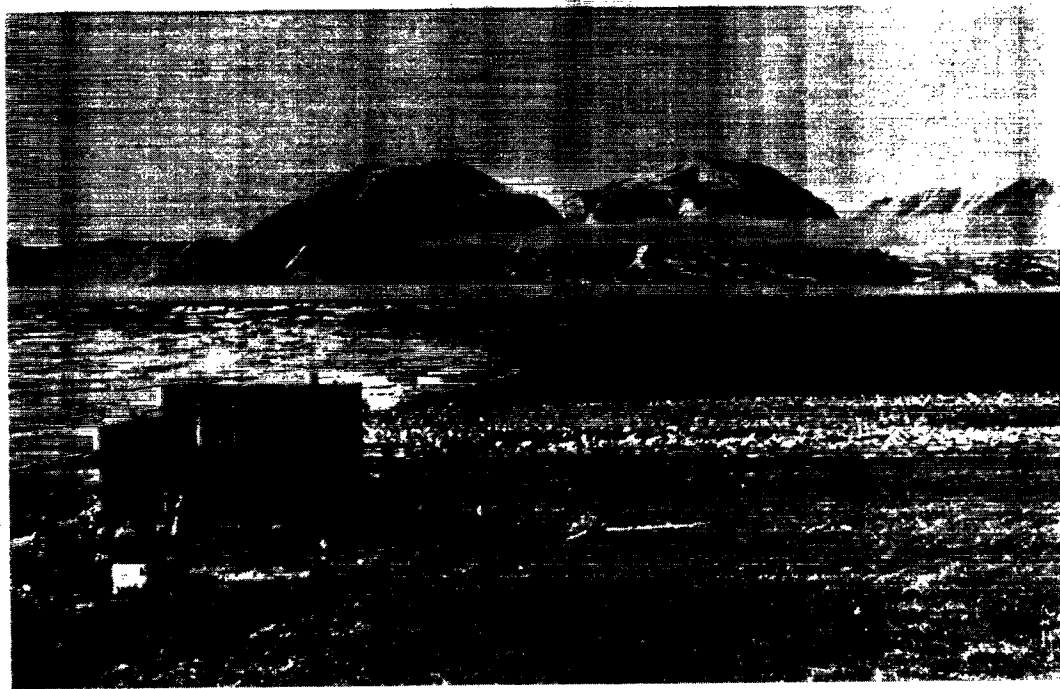
i sommeren 1963, og den meget fine rævesæson 1963–64, som til fulde var dokumenteret i form af skind, bekræftede dette udsagn. Vi, derimod, så ikke mere end 15 Lemminger ialt under hele vort ophold. Dette betød et dårligt år for de fugle, der lever af Lemminger: Lille Kjove, Jagtfalk og Sneugle.

Lille Kjove ankom i begyndelsen af juni, og var snart til stede i betydeligt antal på sletterne. I midten af juni fandt vi enkelte reder med æg, men rugningen blev

opgivet. Det var interessant at se, hvorledes stridbarhederne mellem nabo-par efterhånden fik karakter af leg. Omkring den 1. juli så vi ofte flokke af flere legende par, og omkring den 10. juli lagde vi mærke til, at adskillige af disse flokke fløj med nordlig kurs. Helt overbevist om den nordlige kurs blev vi, da vi den 18. juli, under vort ophold på Sandøen, så ialt 11 Lille Kjove og 11 Almindelig Kjove flyve nordover i løbet af en halv time. Indslaget af den sydlige art viste jo med al ønskelig tydelighed, at disse fugle kom fra syd. Forøvrigt så vi også nord-flyvende kjover ved Mestersvig, den 22. juli.

Der kan ikke være tvivl om, at det, vi var vidne til, var kjoernes meget tidlige borttræk fra ynglepladserne efter en forsommer uden ynglesucces, et overspringsår. Trækretningen er interessant, men ikke helt uforståelig, for der eksisterer flere angivelser, der tyder på, at Østgrønlands kjover enten krydser indlandsisen eller også passerer Nordgrønland både på forårs- og efterårstrækket.

At Kjoerne opførte sig, som de gjorde, synes rimeligt begrundet i manglen på Lemminger. I dette tilfælde så vi dog, at bestanden af Kjover ankom, de blev tilstrækkelig længe på området til at vi kunne danne os et indtryk af bestandens størrelse.



*Udsigt fra hytten ved Isdalen
over Zackenberg-bugten, 11. juli 1964.*

Foto: Hesselbjerg Christensen



Sandløber går på rede. Daneborg, juli 1964.

Foto: Benny Gensbøl

Men det er jo ikke sikkert, at forholdene er så gennemsigtige for andre arter. Var de 5 Jagtfalke og 6 Sneugler, som vi så, virkelig det antal fugle, der hvert år vil kunne træffes på den rute, vi gennemtravede?

Går vi til andre arter, der ikke lever af Lemminger, kommer der andre problemer. Vi så næppe mere end ét par Ryper pr. 10 km marchrute, og vi så kun én rede. Det vides, at et områdes bestand af Ryper er underkastet voldsomme svingninger, og vi må antage, at Rypen var i bund i 1964. Men når en ellers talrig og udbredt art som denne hønsefugl kan optræde så sporadisk, som den gjorde, så er det ikke til at vide, om andre arter, der optrådte i ringe antal, kun var fåtallige på grund af særlige klimatiske forhold, eller om de altid er fåtallige i området.

Man får ikke meget ud af at studere vejrrapporterne fra Daneborg gennem en årrække, og sammenligne med de meteorologiske data fra stationen i 1964. Det er muligt, at gennemsnitstemperaturen i 1964 for månederne maj-juni lå $0,5^{\circ}$ lavere end normaltemperaturen for området. Det er mere sandsynligt, at en række klimatiske forhold, som ikke så nemt kan aflæses af meteorologiske data, spiller ind. Sne-

smeltningen afhænger af snelagets tykkelse, fasthed og drivernes placering, altsammen noget, der igen afhænger af vejrforholdene i vinterens løb. Endvidere vil solskinstimer, vind og luftens fugtighed have lige så stor indflydelse på snesmeltningen som lufttemperaturen. Måske vil tidspunktet for afsmeltningen af en bestemt lokalitetstype (biotop), hvad enten det drejer sig om passende redeplads eller fødeemner for fuglene, kunne forrykkes så meget, at de pågældende arter må opgive yngel og forsvinde.

Er det vanskeligt at slutte fra et enkelt års fugleliv til „gennemsnitsårets“ fugleliv, så er det endnu vanskeligere at slutte fra én lokalitet til en anden, for ikke at tale om de vanskeligheder, der er forbundet med at vurdere et større landområdes bestand af fugle ud fra kortmaterialer og optællinger på mindre områder. Geodætisk Instituts fortræffelige kort over Østgrønland (1:250.000) var os til uvurderlig hjælp under opholdet, men til disse opgaver kræves kort i mindre målestok, og de skal for at være anvendelige også vise snelagenes placering i yngletiden. Nordkysten af Wollaston Forland smeltede betydeligt senere end sydkysten, hvilket givet har medført et meget fattigere fugleliv på nordkysten end på sydkysten. Dette udelukkede dog ikke, at vi fandt enkelte snebare partier på nordkysten, hvor ynglefuglene lå tættere på hinanden, end de gjorde det på sydkysten. På et areal ved nordkysten, der målte 1500 m i længden og 300 m i bredden, fandt vi tre reder af Sandløbere, samt havde endnu tre Sandløbere mistænkt for at yngle. På sydkysten var der som regel en kilometers afstand mellem Sandløberne. På selve sydkysten varierede fuglelivet også, ved Daneborg ynglede Ederfugle, Snepurve, Præstekraver og Ryler, men disse fugle manglede på det meste af kysten mellem Daneborg og Zackenberg.

Ser man på et større kort over Nordøstgrønland, opdager man i alt fald to store områder, der på afgørende måde afviger fra Wollaston Forland; det er de to store lavlandsområder Hochstetter Forland og Shannon Ø. Begge er oversået med små søer, og disse områder må kunne huse betydelige mængder ferskvandsfugle og vade i sådanne år, hvor snesmeltningen er tilpas tidlig. Naturligvis vil man ikke møde ret mange andre arter end de 29, vi så på Wollaston Forland, men bestandstæthederne vil være helt forskellige fra dem, vi registrerede.

Kvantitative vurderinger af ynglefuglebestande er i de senere år taget op af mange ornithologer over alt i verden. For at udbyttet skal blive godt, må man have et specielt kortmateriale samt et indgående kendskab til lokaliteten. Metoden må også kunne anvendes i arktiske områder, men det turde være fremgået af det sagte, at der er betydelige komplikationer og usikkerhedsmomenter, som kan forringe værdien af optællingerne.

Den nordøstgrønlandske fuglefauna er fattig på arter, og individantallet er heller ikke imponerende. Fuglelivet er således nøje afstemt til det øde, barske landskab

med dets sparsomme og lave plantevækst, med den sene snesmeltning og den korte, kolde sommer. Alligevel er fuglelivet rigt nok til at give stof til eftertanke og studier; det rummer endnu mange uløste gåder.

Medens man opholder sig på Grønland, er man dog tilbøjelig til at lade gåderne være gåder, og det er mere umiddelbar forundring og glæde, fuglene udløser hos iagttagerne. De første kiler af gæs, forårsbebuderne, som stemmer sindet til glad forventning, kjoernes luftakrobatik, den islandske ryles melodiske sang, rylernes og sandløbernes snurrende parringsflugt og deres fattige rede på den nøgne tundra, omsorgen for æg og unger, alt dette og mere til hører med til de indtryk, vi bragte hjem fra vort 3 måneders ophold på Wollaston Forland.

Litteratur:

- Conradsen, F. R.: Ornithologiske iagttagelser ved Daneborg, N. Ø. Grønland. – Dansk Ornit. Foren. Tidsskr. 51 (1957) 12–18.
- Hall, A. B.: Goose observations from Scoresby Land 1962. – 14th Ann. Rep. Wildfowl Trust. (1961–62) 94–97.
- Jennov, J. G.: Bemærkninger om antallet af Bramgæs. – Dansk Ornit. Foren. Tidsskr. 57 (1963) 221–228.
- Johnsen, P.: Birds and mammals of Peary Land. – Medd. om Grønl. 128 (1953) no. 6.
- Løppenthien, B.: Die Vögel Nordostgrönlands zwischen 73° 00' und 75° 30' N. Br. – Medd. om Grønl. 91 (1932) no. 6.
- Pedersen, A.: Saugetiere und Vögel von »Dansk Nordøstgrönlands Expedition 1938–39«. – Medd. om Grønl. 128 (1942) no. 2.
- Salomonsen, F.; Gitz-Johansen: Grönlands fugle, The Birds of Greenland. – København 1950.
- Scott, P., Boyd, H. and Sladen, W. J. L.: The Wildfowl Trust's Second Expedition to Central Iceland 1953. – 7th Ann. Rep. Wildfowl Trust (1953–54) 63–93.
- Taylor, J.: Moulting-Migration of Pink-Footed Geese. – Ibis 95 (1953) 638–642.